

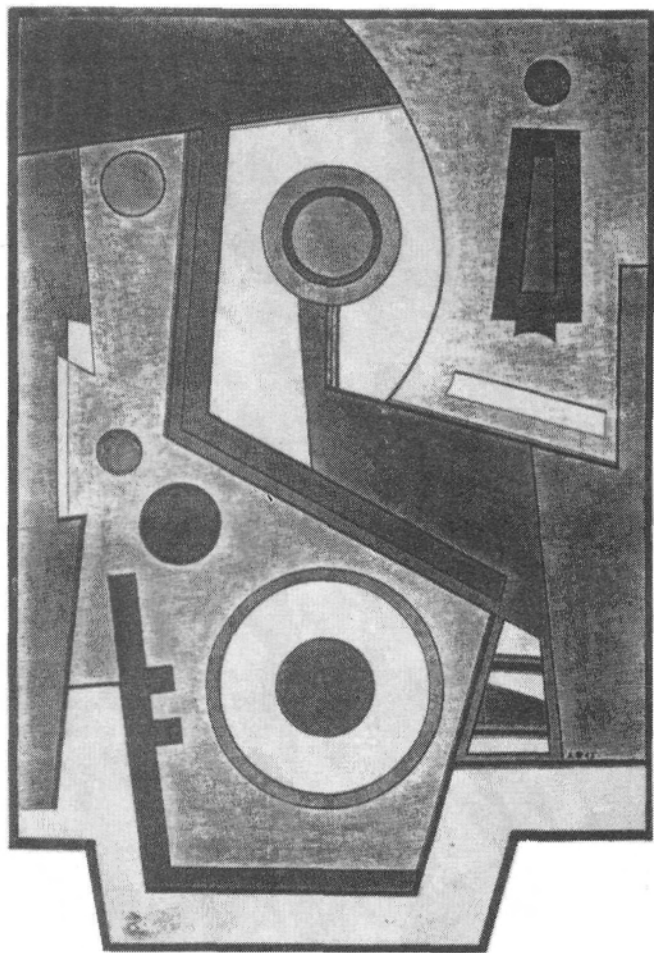
Tamás Amaryllis

NINCS ÁRTATLAN HATALOM

A győri Vár-Art Galériában a Fény-Árnyék Művészeti Egyesület MADI-csoportjának rendezésében nemzetközi kiállítás nyílt. Az absztrakt, geometrikus művészet formai, szellemi szabadságot hirdető avantgard irányzata Magyarországon először '92-ben a Győri Múcsarnokban, '94-ben a budapesti Kassák Múzeumban mutatkozott be. A Nemzetközi MADI Fesztivál apopóját Moholy-Nagy László századik születésnapja szolgáltatta.

Az uruguayi születésű Carmelo Arden Quin, a ma nyolcvanhárom éves képzőművész, költő, filozófus, avantgárd újíto megfogalmazása szerint a MADI betűszó jelentése: *mouvement* (mozgás), *art abstract* (absztrakt művészet), *dimension* (kiterjedés), *invention* (találékonyág). A MADI-mozgalom születésének időpontja 1946, születési helye Buenos Aires, indulásánál ott bábáskodott Gyula Kosice, Martin Blaszko, Rhod Rothfuss, Péri László, Moholy-Nagy László.

Az alábbi részletek az 1995. júniusi fesztiválon elhangzott nyilvános beszélgetésekből valók.

CARMELO

ARDEN QUIN:

A kubizmus le akarta rombolni a múzeumokat, még a Louvre-t is. Azt gondolom, hogy a múzeumok nagyon fontosak, védik az értéket, és szembeszállnak a műkereskedelem borzalmas pénzvilágával. Hiába van egy műkereskedőnek fantasztikusnál fantasztikusabb művekből gyűjteménye, amelyet hatalmas pénzekért vásárolt meg, ha nem fér hozzá a publikum. A múzeum legfontosabb feladata, hogy éppen a láthatás lehetőségét teremtsen meg, hiszen a múzeum valójában a művészetek temploma, szent hely a művészek számára. Persze van jó, és van rossz múzeum. Mindenesetre pusztá létével megakadályozhatja, hogy például a futuristák csodálatos munkái – építészetben, festészetben, dizájnban – ne tűnjenek el, ne szóródjanak szét. A MADI állandó helyszíne – terveink szerint – Maubeuge-ban, egy XVI. századi kastélyban nem a szó klasszikus értelmében vett „múzeum” lesz. Maubeuge-ban nagyon sok a zöld terület, és azt találtuk ki, hogy ott geometrikus formájú kerteket hozunk létre, úgynevezett MADI-kerteket. Be is mutatunk mindjárt néhányat diaprozítívon. Ugyanitt elkezdődött a MADI-filozófia oktatása, általános iskolai megjelentetése is, már három általános iskolában és egy gimnáziumban tartanak a geometrikus művészetről gyakorlati oktatást. És lehet csinálni olyan „múlándó” és spontán dolgokat, mint itt tegnap Győrött a sárkányreptetés magunk készítette sárkányokkal az Aranyparton, ami szintén kísérlet egy véletlenszerű rend elérésére. A MADI a panta rhei alapeszméjét hirdeti, lényege az esemény területén található. Hogy éntőlem függ az esemény. Ilyen a mobil verses akció a Káptalandombi Vár-Art Galéria kertjében, Jose Lapeyre asszony spontán „színháza” József Attila Dunánál című költeményével. Ha a művészetekhez, egy képhez, egy szoborhoz, egy vershez ilyen egyszerűen, az élmény szintjén közelítünk – és nem úgy, ahogy jelenleg tanítják még a legkiválóbb tanintézményekben is –, akkor belátjuk, hogy a művészet ugyanazt az utat járja be, mint a többi emberi szellemi tevékenység. A geometrikus művészet – az, ami. Nem ábrázol, nem jelent semmit – van. Létezik, mint a világegyetem. A miért és a hogyan – örök rejtély. A világegyetem vagy egy festmény önmagával azonos, önmagáért van. A művészet üzenete univerzális, a kultúrák csak a hogyanokban különböznek. A lényeg, hogy szabadon add önmagad. A MADI például egyszerű formákat és színeket használ, elutasít mindenfajta behatárolódást abban a tekintetben is, hogy hol kezdődik a mű és hol a környezete.

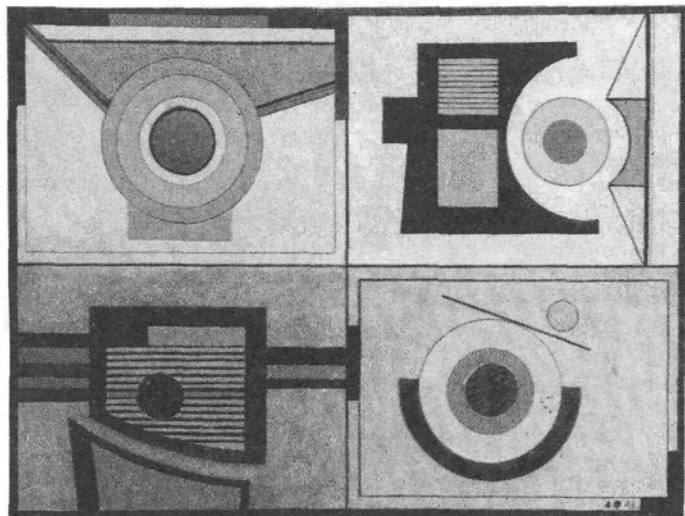
BOLIVÁR: ...Sevignytől – ahol élek – két-három kilométerre van egy francia kisváros, ahol már több mint harminc különféle helyszínen – a templomtól az éttermeken át a polgármesteri hivatalig – rendeztünk kiállításokat. A városka lakói úgy döntöttek, hogy a kor szellemének megfelelően átalakítják a temetőt is...

CARMELO ARDEN QUIN: Azok mindenütt szomorú helyek, Franciaországban meg különösképp Bolívar tervezett a temetőbe egy óriási szobrot, színeset és élénket, és ez adta a polgármesternek az ötletet, hogy ott virágos környezetet teremtsenek. Milánóban létezik olyan temetkezési hely, amelyet különös alkotások díszítenek. Fantasztikus képet nyújt, más érzéseket vált ki az elmúlással kapcsolatban, mint egy temető általában...

BOLIVAR: Hát nem elég lehangoló, hogy egy hely halottakkal van teli, akkor ráadásul még „halott” szobrokkal is agyonzsúfolják?

CARMELO ARDEN QUIN: A MADI szabad mozgalom a szó legteljesebb értelmében. De a szabadságot nagyon komolyan vesszük. Bárki bármikor részt vehet benne, és bármikor abbahagyhatja. A formák szabadságához ragaszkodunk.

FAJÓ JÁNOS: ... ahogy végigtekintek a fesztivál résztvevőin, a barátainkon, a közönségen, úgy gondolom, hogy nekem volt talán egyedül szerencsém személyesen ismerni Kassák Lajost. Moholy-Nagy Lászlóval, sajnos nem találkozhattam, mert emigrációba kényszerült. Nem tudom, irigykedjek-e vagy sajnáljam hazátlan MADI-s barátainkat, Arden Quint és Bolivart, akik más társadalmakban, Franciaországban, itt-ott élnek. Mi itthon kényszerülünk élni, Magyarországon, és a legnagyobb dilemmánk az állammal való kapcsolatunk. Keveredjünk-e, vagy ne, megmaradjunk-e, vagy ne. A megváltozott társadalmi körülmények ellenére az a véleményem, hogy a rendszerváltás bizonyította, hogy túl sok változást e téren várni – illúzió. Az állam mindig állam marad. És ez a rettenetesen bonyolult gépezet egyént fel, személyiségeket tesz tönkre. Nincs más út tehát, mint az együttmaradás és a mozgalom. A konstruktív szellemiség története Magyarországon alig egy emberöltő. 1916-ban Kassák csoportja, a MA indította útjára a TETT című folyóiratot, amit az 1919-es kommün tiltott be, holott a forradalom édes gyermekének vallotta magát ez a mozgalom. Kassák,

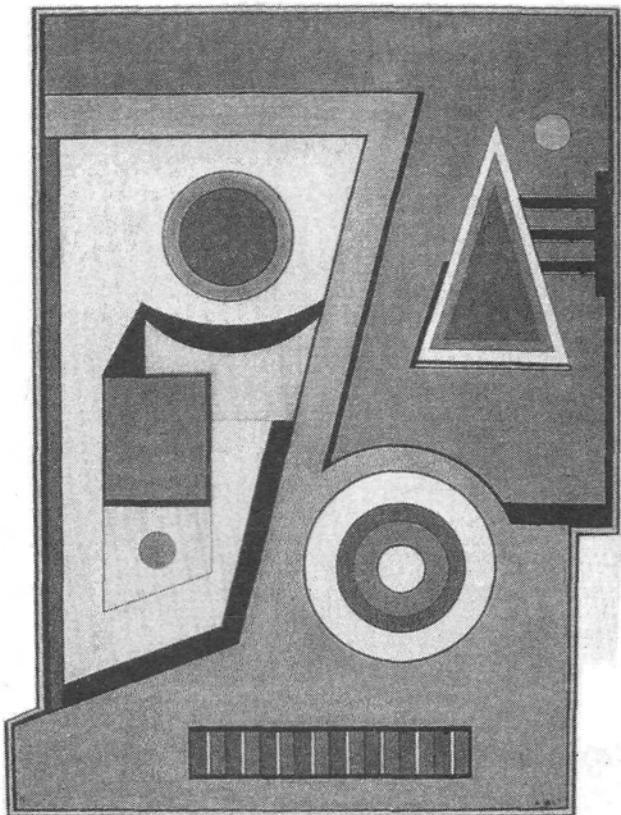
mint a század egyik legjelentősebb érték-felfedezője, óriási tehetségeket indított útnak. A háborúból hazatért tizennyolc éves Moholy-„kicsi”-ben meglátta a Moholy-„Nagy”-ot, a Bauhaus nagy építészeit szintúgy. Ez máig a magyar művészet legfényesebb korszaka.

CARMELO ARDEN QUIN: ...és Európában is!

FAJÓ JÁNOS: Akkor is az volt a nagy kérdés, állammal vagy állam nélkül, hazával vagy haza nélkül könnyebb-e a dolgunk. 1925-ig tartott ez a korszak, utána Kassákéknak haza kellett jönniök. '25 és '30 között volt egy „lyuk” – helykeresés, beilleszkedés –, és ezt a csöndet jelzi a DOKUMENTUM című lap. '35 után Kassákék elkezdtek az „aprómunkát”: szavalókórusokat szerveznek, folyóiratokat alapítanak, esteket rendeznek. '40 után a háború szüneteltette ezt a fajta társadalom építést. A háború után újabb illúzióval indult neki ez a csapat, a Kassák szerkesztette ALKOTÁS című lappal. '50 és '56 között belső emigrációba kényszerültek.

*

Én ötvenhatban kezdtem az egyetemem, ezekről a művészekről még csak nem is hallottunk! Majd következett az olvadás egészen hatvanhétig, az újra felfedezések világa Magyarországon – mint ahogy Európaszerte is –, újra értékelték a húszas éveket. Az én nemzedékem – Bak, Csiki, Lantos – a hetvenes években ellenállásban levő zárt mozgalomként tudott működni. 1976-ban jött létre a Józsefvárosi Kiállítóterem Budapesten. Ebben a szellemi műhelyben nem csak festéssel, szobrászattal foglalkoztunk, kardinális kérdés volt a mozgalom mögötti filozófiai háttér. Ahogy a MADI is határozott szellemiséget tükröz. A nyolcvanas évek második fele nehéz, válságos idő, mert felcsillan az a lehetőség, hogy a tegnapi tehetőséget pénzre lehet váltani! Hogy az állammal házasságot lehet kötni, „hivatalos” művésszé lehet válni, be lehet vonulni a Múcsarnokba, meg lehet szállni a hatalmas állami, ideologikus intézményeket. Ezt a nagyszerű, szabad nemzedéket tudományos ideológusaink, művészettörténészeink megpróbálták – és majdhogynem sikeresen – szétszaggatni. Az ebből következő lemorzsolódás nem idegen egyetlen generációtól sem, mint ahogy Kassák Köréből is nagyon sok hitehagyott ember lett. Gondoljunk Bortnyikra, aki az ötvenes években a legsötétebb sztálinista kultúra kiszolgálója volt. Dehát az a gyönyörűsége része a dolognak, hogy a generációk újratermelődnék az élet rendje szerint, és hogy olyan térségben élünk, ahol a világ népei nagyon intenzíven keveredhetnek. S ha nem is tehetségbarát ez az ország, de tehetségszülő...

CARMELO ARDEN QUIN: Nagyon sok újdonságot hallottam most a magyarországi avantgárdal kapcsolatosan. Csak azzal egészíteném ki, hogy például Péri Lászlóról, aki ugyancsak nagyszerű emberünk volt, itt szinte semmit nem tudnak. Több képet láttam tőle Párizsban, mint itt Magyarországon.

Ami az államot illeti, nincs ártatlan hatalom, ezt tudomásul kell venni! A hatalom és az ártatlanság nem működik együtt. Nem egymást erősítő fogalmak. A művészet és a politika együtt gondolkodása, együtt létezése ambivalens kérdéseket vet fel. Ugye, Courbet például hiába forradalmár a politikában, a művészetben a realizmusnál maradt. Ellentétben például Cezanne-nal, aki a festészetben forradalmár, igazi újító volt. Amikor a politikusokról beszélünk, arra kell gondolnunk, hogy azok csak politikusok... Amikor művészetéről, akkor abban mindig megjelenhet a humor, az ironia. Mi lenne például, ha a világ összes MADIstája felkerekedne, elmennénk mondjuk Amerikába, hogy „mi vagyunk a MADI-kormány”. Lehet, hogy ideadnánk nekünk a „kulcsot” meg a hatalmat: „Tessék, itt a kulcs, kormányozzátok a világot!” Mi lenne akkor, ha ezt megkaptánánk? Na, akkor mit csinálnánk? Abban a pillanatban nagy gondban lennénk...

FAJÓ JÁNOS: Azt hiszem, a világhoz nem kell kulcs. Úgyis mi kormányozzuk a világot. Akár akarjuk, akár nem, akár bevalljuk, akár nem, mégis a szellemi óriások, és nem a politikusok a mérvadók.

CARMELO ARDEN QUIN: Kommunistának vallom magam, de párttag nem vagyok, és sohasem éltem kommunista országban. Uruguay, Argentína után végül is Franciaországban telepedtem le. Járt nálam már néhány újság-

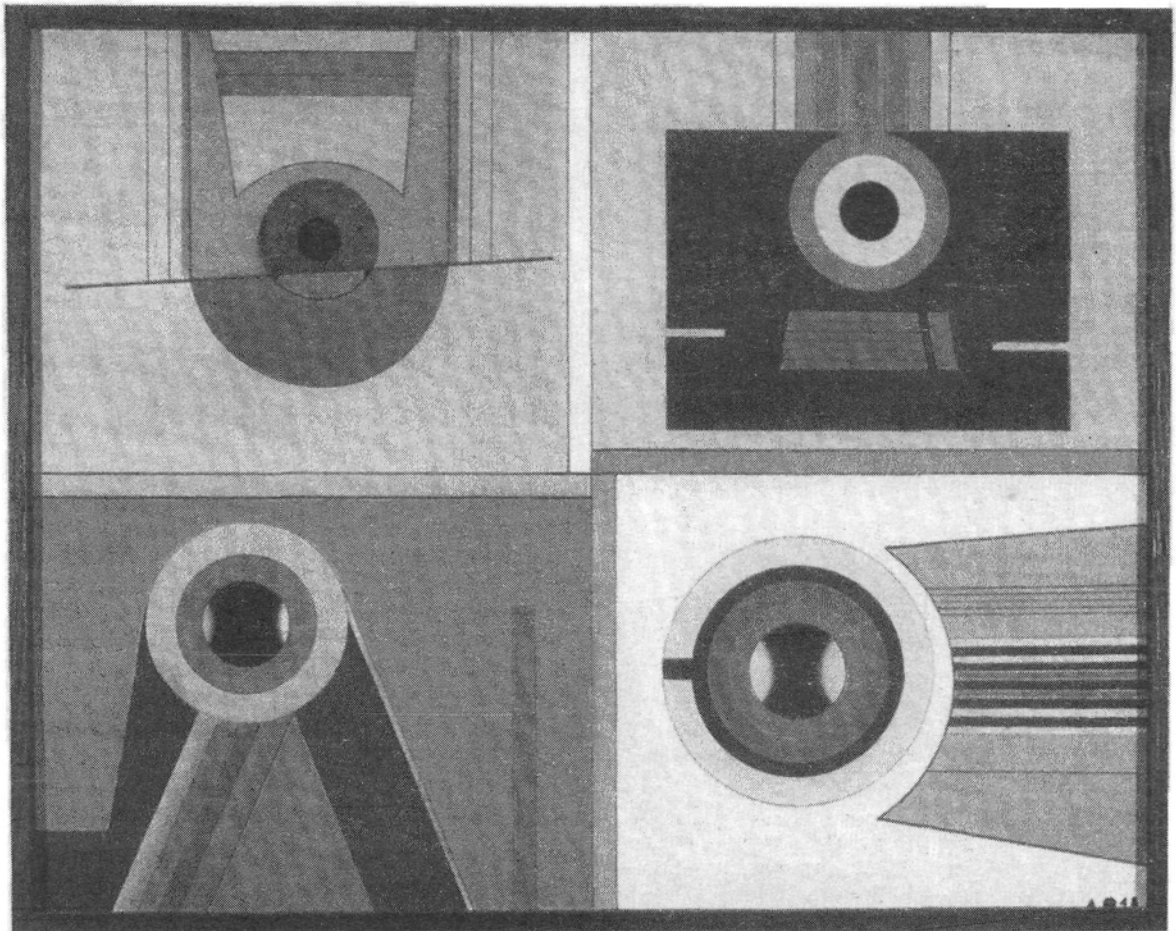
író. Kikérdeznék az életemről, megnézik a műveimet, de a MADI-ról soha egy sort sem publikálnak, az én személyem és ez a mozgalom Franciaországban is ütközik az állammal mint olyannal. Például eljött hozzám a Le Monde-től egy kritikus. Ott volt, megtekintette a műveimet, egy cikket kellett volna írnia. De nem készült el soha. Ha a kezébe nyomtam volna egy kis pénzt...

BOLIVÁR: Ez a szabadság országa...

CARMELO ARDEN QUIN: És a szabadságnak ára van...! A hatalmat elsősorban a hatalom élte, nem pedig az, hogy a hatalom birtokosai megértsék, hogy miről is van szó...

DÁRDAI ZSUZSA: Ismerek – Carmelo is ismeri – egy kissé anarchista beütésű művészt, aki mellel Marseille polgármester-helyettese volt a mostani választásokig. Megkérdeztem tőle egy beszélgetésünkkor – lévén ő művész, de egyúttal a hatalom részese is –, szabad-e a művészeknek a hatalomtól pénzt elfogadniuk. Mit gondolt erről? Azt válaszolta, hogy a pénzt el kell fogadni, de abban a pillanatban el kell felejtetni a „mecénást”, és dolgozni a magunk elképzelése szerint.

CARMELO ARDEN QUIN: ...Amikor köztársasági elnökválasztás zajlott Franciaországban, mindenki arról papolt – a szocialisták, a kommunisták, a gaulle-isták, a szélsőjobb –, hogy megoldják a munkanélküliséget, munkát adnak mindenkinek, mindenki egészséges lesz, mindenkinek lesz tető a feje felett, szóval mindegyik ugyanazt szajkózta – egy szó sem esett a kultúráról! A kommunistáktól a szélsőjobbosokig bezárólag csönd vette körül a kultúrát... Úgyhogy itt az ideje... Majd mi kezünkbe vesszük a hatalmat! De ki tudja, hogy csinálnánk? Annak adnánk inni, aki éhes, és annak adnánk enni, aki szomjas...

Carmelo Arden Quin alkotásai